

Inspektion av Kriminalvården, anstalten Beateberg, den 11 och 12 september 2013

Inledning

På uppdrag av chefsjustitieombudsmannen Elisabet Fura genomförde tf. enhetschefen Gunilla Bergerén, tillsammans med föredragandena Lars Olsson och Eva Fridén, en oanmäld inspektion av Kriminalvården, anstalten Beateberg, den 11 och 12 september 2013.

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan (national preventive mechanism, NPM) enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att verksamheten i anstalten presenterades av kriminalvårdsinspektören Andrzej Molin och vakthavande befälet Milan Vladusic. Därefter förevisades anstaltens lokaler vid en rundvandring och samtal fördes med intagna och med personal. Inspektionen avslutades med en genomgång av iakttagelserna med Andrzej Molin och Milan Vladusic.

lakttagelser m.m. under inspektionen

Organisation m.m.

Anstalten Beateberg ingår i verksamhetsområdet Stockholm Syd, där även anstalten Asptuna och häktet Huddinge ingår. Anstalten Beateberg byggdes 1983 och har 44 platser i säkerhetsklass 2 och sex platser i säkerhetsklass 3. Tredubbla stängsel försedda med Concertina taggtråd har nyligen uppförts runt anstalten.

Vid inspektionstillfället var 48 intagna i anstalten. Enligt anstalten är den genomsnittliga beläggningen ca 95 procent för 2013.

Fram till 1 januari 2013 hade anstalten åtta s.k. beredskapsplatser, vilka skapades genom dubbelbeläggning av bostadsrum. Placeringsenheten tillgodosåg anstalten

med information om nyanlända inför bedömningen av lämplig placering i anstalten. Däremot gick det inte att erhålla sådan information när intagna hade förflyttats snabbt och vid egen inställelse. Nyanlända placerades normalt i bostadsrum med dubbelbeläggning oavsett om anstalten hade erhållit information eller inte. Efter den första natten lyssnade personalen särskilt noga på den intagne för att vid behov hitta en bättre rumskamrat. Efter det att beredskapsplatserna togs bort, har situationen i anstalten förbättrats. Enligt ledningen har bl.a. frustrationen hos de intagna minskat.

I säkerhetsklass 2 placeras intagna som har strafftider från en månad upp till livstid att verkställa. I säkerhetsklass 3 placeras intagna som har strafftider från sex månader upp till livstid att verkställa, ofta rör det sig om intagna som är föremål för utslusningsåtgärder. Den genomsnittliga vistelsetiden i anstalten är knappt nio månader. Intagna som avtjänar korta straff i anstalten är dock ovanliga. Det finns ingen ungdomsavdelning i anstalten. De intagna är 21 år och äldre. Anstalten tar emot intagna dömda för alla typer av brott med undantag för sexualbrott. Många intagna har missbruks- och beroendeproblematik. Drogkontroller genomförs regelbundet. Urinprovsscreeningar två gånger om året har visat att få intagna är påverkade av droger.

I anstalten finns tio avdelningar. I en byggnad finns nio avdelningar i säkerhetsklass 2, varav sex normalavdelningar, två avdelningar för intagna med längre strafftider (långtidsavdelningar) och en sjukhusavdelning. Det finns fem bostadsrum i varje avdelning och fyra bostadsrum i sjukhusavdelningen. I en annan byggnad finns avdelningen Grindstugan i säkerhetsklass 3, som har sex bostadsrum. På långtidsavdelningarna och i Grindstugan råder självförvaltning. De intagna ansvarar själva för bl.a. kostplanering och matlagning.

I anstalten finns ungefär 35 heltidstjänster, varav 20 som kriminalvårdare. Ungefär 60 procent av personalen är kvinnor.

Bemanning och bemötande

Anstalten har en kriminalvårdsinspektör som är chef för anstalten. Vakthavande befäl är också biträdande chef och finns på plats vardagar under kontorstid. Annan tid har anstalten Hall beredskap. Det finns alltid en larmchef i anstalten och vid behov kan denne kontakta anstalten Hall för att få vägledning och nödvändiga beslut. Vidare finns utöver kriminalvårdarna två klienthandläggare, en sjuksköterska på heltid under vardagar samt administrativ personal.

Sedan 2011 är vakthavande befäl säkerhetsansvarig. En klienthandläggare är samordnare för säkerhetsfrågor i anstalten. Uppgifter om gängtillhörighet ska rapporteras till KUT (Kriminalvårdens underrättelsetjänst).

Det förekommer inget ensamarbete i anstalten. Tre personer arbetar nattetid. Centralvakten är alltid bemannad. När bostadsrum öppnas arbetar personalen tillsammans med en kollega.

Kameror finns uppsatta i korridorer. Larmbågar finns och används när intagna kommer från verkstaden och återkommer från permission samt när besökare till intagna hälsar på. När narkotikahund finns på plats görs kontroll av besökare stickprovsvis i ett enskilt rum.

Det förekommer inte hot eller våld mot personalen och det finns inga rapporter om hot registrerade i ISAP (Kriminalvårdens incidentrapporteringsystem) sedan två år tillbaka. Drygt tio personer har utbildning i OC-spray och ASP-batong.

Hot och våld mellan intagna förekommer. Personalen försöker vara uppmärksam och arbeta preventivt. Vid dagliga morgonmöten sätts ”riskklinter” upp på en lista för extra observation. Det är alltid två vårdare närvarande vid intagnas måltider. Om en intagen är frånvarande från en måltid söker personalen upp honom. Eftersom det är en liten anstalt, känner personalen av hur stämningen är.

Det är sällsynt att intagna får förflyttning till annan anstalt p.g.a. misskötsamhet, senaste gången detta hände var 2012. Om en intagen har svårt att lämna urinprov är det bättre att han får träna på detta i stället för att skicka honom till en annan anstalt, eftersom problemet sannolikt kvarstår.

Anstaltens personal har olika bakgrund och det talas 17 olika språk. Tolk tas in vid behandlingskollegium och när beslut av avgörande karaktär har fattats.

Intagna och personal beskrev kontakten dem emellan som god. Några intagna beskrev anstalten som den bästa de varit på. Det framkom inga uppgifter om att intagna utsatts för kränkande behandling av personalen. En intagen som hade delat bostadsrum under en månad upplevde att det hade blivit bättre i anstalten sedan dubbelbeläggningen hade upphört.

Inskrivning och information om rättigheter

Vid ankomsten till anstalten tas intagna oftast emot av två vårdare i rummet för inskrivning. Suicidscreening genomförs och dokumenteras i Kriminalvårdens klientadministrativa system (KLAS). Urinprovtagning och visitation genomförs alltid av manlig personal om den intagne önskar detta. Den intagne byter om till anstaltskläder och erhåller en extra uppsättning kläder. Därefter görs en rundvandring i anstalten och den intagne erhåller bostadsrum, nyckel och sängkläder samt skriftlig information om lokala rutiner. Reglerna finns även uppsatta på anslagstavlor på varje våningsplan. Varje intagen tilldelas en kontaktman.

Flera intagna uppgav att de hade fått bristfällig eller ingen skriftlig information vid inskrivningen och att andra intagna i stället hade fått berätta om regler, m.m. En intagen hade inte informerats vid inskrivningstillfället om att enbart manlig personal kan utföra visitationen vid önskemål. Samtliga intagna som JO:s medarbetare samtalade med hade tilldelats en kontaktman inom några dagar efter ankomsten till anstalten.

Den skriftliga informationen ”Anstaltsinformation och lokala rutiner” som JO:s medarbetare erhöll (version 01, som trädde i kraft den 1 december 2011) var inte uppdaterad med in- och upplåsningstider, besökstider och fritidslokaler.

Bostadsrum och gemensamma utrymmen

Bostadsrummen i säkerhetsklass 2 finns fördelade på två våningar i en byggnad. Av integritetsskäl finns inga namn på dörrarna in till bostadsrummen. Det finns toalett på rummen och övrig standardutrustning samt gemensamma duschar och dagrum på avdelningarna. Rullgardiner sätts upp vid behov. Inlåsningskl. 18.45–19.00 och upplåsning sker kl. 6.45–7.00.

Bostadsrummen i säkerhetsklass 3 finns i Grindstugan. Därtill finns gemensamma toaletter, duschar, kök och allrum samt ett kontor. Grindstugans ytterdörr är låst kl. 22.00–8.00. Under denna tid är avdelningen obemannad.

I anstaltens kök arbetar två kockar med matlagningen och två intagna arbetar med diskningen. Maten tillagas från grunden. Intagna på självförvaltningsavdelningarna äter lunch kl. 11.30–12.00 och middag kl. 16.30–17.00. Intagna var överlag mycket nöjda med maten.

I anstalten finns därutöver idrottshall, motionsrum med olika träningsredskap, sysselsättningsavdelningar med skola, programundervisning och yrkesutbildning.

Flera intagna påpekade att persiennerna är trasiga. Personalen redogjorde för att det pågår ett arbete med att byta persiennerna. Vidare framförde några intagna att ventilationen i bostadsrummen är dålig.

Vistelse i avskildhet

Vid avskildhetsplacering placeras intagna på en särskild avdelning med två bostadsrum. Rummen har väggfasta möbler, säng, bord och bänk. Fönstren har frosnade rutor. Rullgardin går att sätta upp vid behov. Belysningen tänds och släcks utifrån. På avdelningen finns en toalett och en dusch. Rummen kan utrustas med ytterligare inredning vid behov. Intagna som är placerade i avskildhet har inte möjlighet att använda styrketräningsrummet eller idrottshallen.

Det fanns ingen intagen på avskildhetsavdelningen vid tidpunkten för inspektionen. Enligt ledningen är den vanligaste anledningen till placering i avskildhet att en intagen har blivit ”uthotad”. Det brukar ta ca två till tre veckor innan den intagne kan förflyttas. Under 2013 har 13 sådana ärenden om placering i avskildhet beslutats.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Intagna i säkerhetsklass 2 erbjuds utomhusvistelse varje dag kl. 12.00–13.00. Passagen är öppen kl. 12.00 – 12.10 samt kl. 12.30 – 12.35. Anstalten har en promenadgård som består av bl.a. en fotbollsplan (grus) och en trädgård med bl.a. blommor och buskar. Det finns en busskur med tak där rökning är tillåten.

Intagna som är placerade i avskildhet har en egen promenadgård, en inhägnad gräsmatta på ungefär 60 kvadratmeter utan tak. Gården är placerad vid anstaltens entré. Plastväv har satts upp på stängslet mot anstaltens entré och klängväxter har planterats. Trots genomförda åtgärder är det dock full insyn i rastgården från entrén och insyn från promenadgården. Intagna som är placerade i avskildhet går ut andra tider än under ordinarie promenadtid.

Flera intagna uttryckte önskemål om utomhusvistelse även under kvällstid.

Kontakt med omvärlden

I anstalten finns tre besöksrum, varav ett är ett familjerum. Besök bokas tisdagar och torsdagar kl. 13.30–15.00. Besökstider på vardagar är kl. 17.15–18.30 och på helger finns flera besökstider. Besök i Grindstugan sker tisdagar och under helger.

Ett besöksrum hade nedfällda persienner som inte gick att reglera.

Intagna uppger att handläggningen av telefon- och besökstillstånd fungerar bra och är föredömligt kort. Varje avdelning är försedd med en sladdlös telefon. Intagna får ringa till kl. 22.00.

Anstaltens hantering av post sköts av kanslisten som tillsammans med en annan behörig personal går igenom försändelserna. Brev från myndigheter undersöks inte. Vid misstanke om otillåtet innehåll kallas den intagne in och öppnar brevet tillsammans med personal. De brev som undersöks närmare stämplas och fylls i med den åtgärd som genomförts och skrivs under. Brev som har öppnats tejpas igen innan de befordras till den intagne. Beslut fattas om brev inte delas ut. Finns det pengar i försändelsen tas de omhand, bokförs och kvitto lämnas ut till den intagne. Utdelningen av posten sker vardagar kl. 16.30. Det finns en brevlåda för intagnas utgående post och en annan brevlåda för hemställningar.

Sysselsättning och aktiviteter

Intagna har sysselsättningsplikt vardagar kl. 8.00–11.30 och kl. 13.10–16.20. I anstalten finns arbetsuppgifter såsom kök, lokalvård och fastighetservice. Andra former av sysselsättning är arbete i snickeriverkstaden, studier i Lärcentrum och deltagande i en yrkesinriktad VVS-utbildning samt deltagande i Kriminalvårdens påverkansprogram.

Två produktionsledare ansvarar för verkstaden som kan ta emot tolv intagna. I genomsnitt arbetar sex intagna per dag, bl.a. med renovering av Kronobergshäktets inredningar. Det finns tillräckligt med arbetsuppgifter, men verkstaden har inte så många externa kunder. När orderingången är låg sker egentillverkning. En intagen beskrev hur svårt det hade varit att påbörja arbetet i verkstaden. Efter fyra dagar av tv-tittande fick han en genomgång av maskinerna.

Lärcentrum har 20–22 platser och två lärare arbetar tillsammans där. Studierna ska ha ett tydligt mål, t.ex. yrkesförberedande. En studieplan upprättas och ansökan skickas till huvudkontoret. Kriminalvården har en central intagning och de som har

lägst utbildning prioriteras. Tillgång till bibliotek och datorer skulle förbättra studiesituationen för de intagna i anstalten.

Flera intagna uppgav att Lärcentrum ofta är stängt. Tidigare var det stängt flera dagar i veckan. Personalen uppgav att ensamarbete inte får förekomma i anstalten. När någon av lärarna var frånvarande, kunde skolan bara ha öppet om någon annan personal kunde närvara, vilket inte alltid gick att ordna. Från och med maj 2013 finns en tredje lärare som resurs, vilket har förbättrat öppettiderna i Lärcentrum.

Sedan två år tillbaka finns en VVS-utbildning, vilken Arbetsförmedlingen ansvarar för. Det finns tio platser och utbildningen är 48 veckor lång. Arbetsförmedlingen bestämmer vilka sökanden som får genomgå yrkesutbildningen.

Intagna berättade att VVS-utbildningen tidigare hade stora brister i den teoretiska delen. Under våren har dock två behöriga lärare anställts. Deltagarna får numera teoretisk undervisning, läxor och prov. En intagen som tidigare hade genomfört utbildningen kompletterar nu på eget initiativ med den teoretiska delen för att få en fullvärdig utbildning. Personalen bekräftade att VVS-utbildningen numera fungerar mycket bra.

I anstalten finns programledare som är anställda av verksamhetsområdet Stockholm Syd. Tre programledare arbetar i båda anstalterna, men anstalten har inget eget ansvar för verksamheten. Programuppdragen planeras årligen och programledarna beslutar när och hur programmen ska genomföras. Programledarna kan erbjuda enskilda samtal med intagna, i mån av tid, om det är lämpligare än grupp-samtal. De program som erbjuds är One to One enskilt, PRISM (Programme for reducing individual substance misuse) enskilt, ÅF (Återfallsprevention) missbruksprogram och ÅF kriminalitet och BSF (Beteende, Samtal, Förändring) som kommer att ersättas av ETS (Enhanced Thinking Skills).

Vid samtal med programledarna framkom att det ses som problematiskt när intagna som har mångåriga straff att verkställa redan efter några år har fullföljt alla lämpliga program. Alla anstalter vill uppnå sina sysselsättningsmål. När intagna mot slutet av sina verkställigheter kommer till anstalten Beateberg så har de redan deltagit i alla relevanta program och det finns inga ytterligare att erbjuda.

Anstaltens personal bekräftade att en viss ”programtrötthet” har infunnit sig bland de intagna. En programledare uppgav att det saknades en ”röd tråd” mellan anstalterna för hur intagna ska kunna erbjudas och delta i programverksamheten under hela strafftiden. Det borde finnas långa program som i slutfasen av verkställigheten kan kompletteras med korta program.

Flera intagna uppgav att de redan innan ankomsten till anstalten hade deltagit i de program som var aktuella för dem och att det hade varit en förutsättning för att få komma till anstalten Beateberg.

På fritiden kan intagna nyttja motionsrum, idrottshall, biljardrum, NAV-rum (andaktsrum) och bibliotek. Vidare finns en kiosk som är öppen på onsdagar och en inspelningsstudio. Anstalten har besök av präst och imam samt representanter för föreningarna KRIS och Bryggan.

Flera intagna uppskattade inspelningsstudion och hade särskilt sökt sig till anstalten av den anledningen. Några intagna uppgav att styrketräningsrummet var för litet och att det behövdes fler konditionsträningsmaskiner. En annan intagen önskade flera fritidsaktiviteter, t.ex. bakning.

Hälso- och sjukvård

Det finns en heltidsanställd sjuksköterska som arbetar vardagar. En somatisk läkare tjänstgör två gånger i månaden och en psykiater tjänstgör en gång i månaden.

Sjuksköterskan håller i regel ett ankomstsamtal med en nyanländ intagen inom 48 timmar. När en intagen kommer från en annan anstalt sker en överlämning mellan anstalterna. Därefter görs en bedömning i det enskilda fallet av om det är aktuellt att träffa den intagne.

Intagna som vill träffa sjukvården fyller i en blankett och lämnar den i brevlådan för hemställningar. Samtliga intagna uppgav att det gick bra att komma i kontakt med sjuksköterskan.

Utslussning

Innan en utslussningsåtgärd blir aktuell, tillfrågas alltid KUT om det finns något hinder mot planeringen. Kriminalvårdens målsättning är att 40 procent av de som verkställer straff från sex månader upp till två år ska ha varit föremål för utslussningsåtgärder. För de som verkställer straff lägst två år ska 60 procent ha varit föremål för utslussningsåtgärder. Många intagna lämnar anstalten för ett behandlingshem och flera intagna placeras i Grindstugan som en utslussningsåtgärd. Personalen uppgav att anstalten inte riktigt når upp till de uppsatta målen.

Anstaltens kanslist är samordnare för verkställighetsplaneringen. De flesta intagna har redan vid ankomsten en upprättad verkställighetsplan (VSP) från frivården eller från en annan anstalt. Ungefär tio procent är direktplacerade i anstalten. Samtal kring VSP:n förs av kontaktmännen.

I samtal med intagna framkom en frustration över utslussningens fortskridande, bl.a. kollegium som hade skjutits upp flera gånger. En intagen upplevde att mycket är ovisst inför utslussningen. Den intagne måste "ligga i" för att något ska hända. En annan intagen som snart skulle frigges hade tilldelats en kontaktperson på utsidan. Han önskade att den personen hade utsetts mycket tidigare.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare gick igenom iakttagelserna m.m. från inspektionen.

Anstalten anförde bl.a. följande. Sysselsättningen har fungerat mindre bra i vissa avseenden. Lärcentrum har varit stängt många gånger och yrkesutbildningen har fungerat mindre bra. Sysselsättningstimarna har påverkats för berörda intagna, men anstalten har inte ansvaret för verksamheterna. Numera har åtgärder vidtagits som förbättrat sysselsättningsgraden för intagna i bl.a. Lärcentrum.

Samtal fördes kring ”programtrötta” intagna. Ledningen framförde att det finns en viss övertalighet avseende såväl programledare och program.

Vid protokollet

Eva Fridén

Justerat den 18 november 2013

Gunilla Bergerén

Jag har tagit del av protokollet.

I fråga om informationen till intagna vill jag påminna om vad jag tidigare uttalat om vikten av att säkerställa att information om rättigheter och skyldigheter samt om regler och rutiner i anstalten kommer alla till del. Att intagna i anstalten hävdar att så inte skett är otillfredsställande. Det är anstaltens ansvar att informationen förmedlas till intagna och att den information som förmedlas är korrekt (jfr dnr 3198-2012 och dnr 2767-2013).

För övrigt föranleder protokollet inte några ytterligare åtgärder eller uttalanden från min sida.

Elisabet Fura

2013-11-19